

Rozečteno

TIPY REDAKCE

Jiří Přibáň
Sázka na svobodu
Univerzita Karlova — nakladatelství
Karolinum, Praha 2024
362 stran

Sázka na svobodu je sázka na život, píše Jiří Přibáň ve sbírce esejů. Jenže kurzy klesají a demokraciím blednou zítřky. Přibáň nabádá: vraťme se k otázce etického rámce existence. Kritizuje moralismus a převrací vztah práva a politiky. Součástí politicko-sociální „hry“ je prý nahodilost, ale i uznání pravidel a hodnot. — Nesnadná kombinace. Ani samo Přibáňovo psaní není jednoduché. Na cizelovanou esejistiku, vytříbenou argumentační ekvilibristiku a trefnou metaforičnost se však vyplatí vsadit. (jf)

Michal Tallo
Všetko je v pořádku, všude je láska
Literární bašta, Bratislava 2024
164 stran

V povídce „Disk“ vypráví Jorge Luis Borges o setkání s jediným předmětem ve vesmíru, jenž má jen jednu stranu a který svého držitele posedne natolik, že je pro něj ochoten zabít a obětovat mu celý život. Při četbě fantazií Michala Talla se mi tato povídka vybavovala nejčastěji a zároveň jsem myslel na to, že by se jeho kniha klidně mohla zařadit do Borgesovy antologie vedle Juana Rulfa nebo Juana Arreoly. Přesto nejsou

něčím, co bychom už dříve četli. Jsou děsivé, znepokojivé, nereálné a fascinující. Možná nejlépe je vystihuje to, co sám autor píše o jedné z postav: fascinuje ho náhlá tma na místech světla. Je to vtahující. Dívat se do hluboké tmy, kde ještě před chvílí zářilo světlo. A teď jako by všechno zmizelo a mělo začít znovu. (vm)

Samuel W. Franklin
The Cult of Creativity.
A Surprisingly Recent History
The University of Chicago Press,
Chicago 2023
264 stran

Znám jen málo otravnějších slov než „kreativita“. Poslední léta tomu dávají za pravdu: AI odhalilo, že marketingové kreativce lze nahradit strojem, pochybné koncepty typu kreativní třídy se zase ukázaly být především střelivem developerů a hyperkapitalizovaného realitního trhu. Nicméně pořád musíme být aspoň trochu kreativní: v práci, rodičovství, sportu, v sexu. Odpověď na otázku, kde se vzala posedlost kreativitou i kreativita sama, hledá kulturní historik Samuel Franklin v knize *The Cult of Creativity* (Kult kreativity). „Překvapivě krátké dějiny“, jak zní její podtitul, čtenáře — nepřekvapivě — zavádí do amerických reklamních kanceláří či na psychologické konference v padesátých letech, kdy behavioristé i marketéři chtěli vymyslet, jak skloubit masovou, průmyslovou společnost s nastupujícím individualismem. (zs)

Evelyn Underhillová
Mystika
přeložil Jan Frei
dybbuk, Praha 2004
593 stran

Všechny knihy, které se mi nakupily během podzimní sezony, nakonec předběhla klasická studie Evelyn Underhillové o mystice z roku 1911. Sáhl jsem po ní v noci na Štědrý večer a po zbytek Vánoc už u ní zůstal. Jde nejen o autorčino životní dílo. Jaká úleva, uvědomil jsem si také po několika stranách, čist sumu napsanou bez zkušenosti, vědění a viny dvacátého století. Tolik klidu a takový vhled, přesnost, která se snoubí s dosud neporušenou obrazností před nástupem všech těch nervních

avantgard (které mám jinak tak rád). Bylo to jako přijít ke krbu — i když námětem knih je spíše hořící keř a bledý oheň nestvořeného v nitru lidského srdce. (jn)

James Bridle
Způsoby bytí. Za hranice lidské inteligence
přeložil Pavel Pokorný
Host, Brno 2024
359 stran

Okraje stránek plným nesouhlasnými poznámkami, podtrhávám si trefné postřehy, nad moralistně kazatelskými větami mám chuť ji odložit. U široce syntetického eseje, jakým je Bridleova kniha, je to však asi nevyhnutelné. Zkoumá v něm podoby a hranice inteligence, které nachází v symbiotickém soužití vyšších rostlin a hub nebo v rozhodování včelího roje, a přemýšlí, jak jejich fungování využít pro přirozenější vývoj AI a obecně lidské techniky tak, aby nás znovu propojila s „více než lidským světem“. Občas je to hrubě zkratkovitě, plné ideologicky násilných interpretací, občas až utopistické, v základním pohledu na věc je však Bridle přesvědčivý: je arogantní a hlavně nebetyčně hloupé vnímat přírodu jen instrumentálně jako zdroj. Vytváří neuvěřitelně inteligentní, adaptivní a symbiotické způsoby jednání a soužití, kterými bychom se mohli inspirovat technicky, politicky i existenciálně. A především v důsledku toho přehodnotit naše etické postoje k odlišným formám života, než je jeden bipedální primát s paleolitickými emocemi a technologiemi schopnými zničit svět. (on) ●

